

על פרשיות הנחלות וגבולותיהן בספר יהושע

שלמה גולדשמידט

הקדמה

את פרשיות הנחלות של שבטי ישראל (יהושע י"ג-כ"א) אין מלמדים כיום בצורה מבוקרת, על פי איזו שהיא תוכנית כללית. רבים הם המורים אשר מדלגים על הפרקים האלו. הסיבה למצב הזה נעוצה בגורמים הבאים:

- (1) מסגרת הגיל: לימוד ספר יהושע בכיתה ד' דווקא, מונע עיון במפה מתאימה, ובלי מפה אי אפשר לתאר את הנחלות וגבולותיהן.
 - (2) פירושים: חסרים פירושים מתאימים למורה, שלא תמיד התמחה בנושא.
 - (3) דידקטיקה: חסרות הצעות דידקטיות.
 - (4) מוטיווציה: חסרות אצל המורים המוכנות והמעורבות להוראת הנושא.
 - (5) תוכנית לימודים: ולבסוף, ובכך תלויים כל הגורמים דלעיל, הבעיות הרבות, שקיימות בהבנת החומר המקראי הזה, לא זכו עדיין לטיפול על דרך הסינטזה, שיוכל לתוכנית לימוד שקולה ומובנת לתלמידים ולמורים!
- תיאור הנחלות נעשה בספר יהושע בשתי דרכים: תיאורי קו-הגבול, ורשימת ערי הנחלה. יש נחלות שתוארו בשתי הדרכים (למשל: נחלות יהודה ובנימין), אך ישנן גם נחלות שאופיינו ע"י רשימת ערים בלבד, או ברשימת ערים בצד קטעים של קו-הגבול (בעיקר אצל שבטי הצפון). חקירת התופעות האלו יכולה לשמש אתגר לימוד אפילו בכיתה ד'!
- כדי להדגים את גישתנו לנושא, נטפלי' להלן בשתי נחלות: נחלת יהודה — לגביה נגיע ללימוד אקסטנסיבי ונחלת בנימין — לימוד אינטנסיבי.

(א) נחלת יהודה — פרק ט"ו

במסגרת המבט הכללי שהצענו למעלה, הבחנו, שבין תיאור נחלות יהודה ויוסף מבדיל קטע שלם — פרק י"ח פסוקים 1-10 זהו קטע סיפורי. ראוי לקרוא את הנאמר שם, (י"ח 5) "...יהודה יעמד על גבולו מנגב ובית יוסף יעמדו על גבולם מצפון". מכאן ניתן ללמוד שיהודה ובית-יוסף כבר ירשו את נחלותיהם (ראה: שופטים א' 2-10, 22-25), בטרם יחלקו את הארץ לשבטים האחרים; ועל כן הקדימו את הפרקים ט"ו-י"ז לפרק

ערים מוכרות וידועות במחוזות הללו, בלי להכנס לכירוים נוספים, אך יש לציין את המחוזות, בצורה כללית ביותר, במפה.

לבסוף, יש לשים לב לפסוק 63. זה דורש בירוים אחרים: (1) איזכור היבואי רומז למצב מאוחר הרבה יותר מאשר תקופת יהושע, כי כימי יהושע ישב שם האמורי (ראה למעלה י 5), ורק אחרי כיבוש ירושלים ע"י יהודה (שופטים א 8) חזר שמה היבואי (והשווה: שופטים י"ט 11). (2) אגב עיון בגבול הצפוני של יהודה מצאנו שהגבול עובר מדרום לעיר ירושלים, היינו, ירושלים שייכת לבנימין, שכנו הצפוני של יהודה. אומנם, העיר בלבד בנחלת בנימין, אך הפריפריה החקלאית של ירושלים בעמק רפאים נמצאת בנחלת יהודה (השווה: ישעיהו י"ז 5). אי לזאת יש אומנם עניין ליהודה בירושלים, אך, בעיקר, החל מימי דויד בלבד. הפסוק כולו רומז אפוא לתקופה יותר מאוחרת מאשר ימי יהושע.

יתירה מזאת, יש מקום להכיר בתופעה המעניינת שבכל הפרקים האלה, רבים הם הנתונים ששייכים לתקופות מאוחרות, ודוגמה: רבות מן הערים המוזכרות בפרק ט"ו נבנו בתקופת המלוכה בלבד, כמו ערי הנגב הרבות (אחרים שנבדקו בבדיקה ארכיאולוגית מעמיקה בשנים האחרונות, והתברר שהישובים האלה לא היו קיימים כלל עד ימי המלוכה המאוחרת, או אפילו מאוחר יותר). כך, העיר האחרונה ברשימת "ערי המדבר" — עין-גדי, נבנתה כעיר יהודית לא לפני ימי יאשיהו, (וזאת לפי תוצאות החפירות המדויקות והשיטתיות שנערכו שם בשנים 1961–1965). דוגמה אחרת: בסוף רשימת נחלת דן מסופר על נדידת שבט דן צפונה, דבר אשר אירע בתקופת השופטים; וכדומה עניינים רבים כאלה. בדברים אלו אין חדש וראוי לעיין ברש"י (י"ט 47; וכן לט"ו 14), וברד"ק ובפירושו של אברבנאל (י"ט 47), הדנים במקרא "עד היום הזה" שנמצא רבות בספר יהושע, ועל איזכור "ספר הישר" (י 13), ועוד ועוד, והוא מייחס את הכתיבה הסופית של ספר יהושע לשמואל הנביא. כל זה אינו צריך לפגום בדברי הכרייטא (בבא-בבא י"ד, ב) "יהושע כתב את ספרו", כי על כן הקשו על זה בגמרא שם, ותירצו מה שתייצו. ואכן היו הוספות מאוחרות יותר.

בקשר לענייני הנחלות יש לחשוב גם על היבט נוסף: לשם מה נכתבו כל הפרקים האלה, אם לא ליצור את האפשרות לקיים דיני יובל ודיני ערים-מוקפות-חומה וכד'?! והנה עובדה היא, שחלו שינויים רבים כרבות הימים בנחלות השבטים, עקב מלחמות פנימיות וחיצוניות רבות, ולשנויים האלה היה צורך לתת פרסום במקראות. ייתכן אפוא, שהצדק עם החוקרים הסוברים, כי החלוקה של נחלת יהודה ל-11 חטיבות, ובנימין לשלוש חטיבות, מקורה בסדרי המלוכה.

לפי הכרתנו היום, עבר זמן רב מאוד עד לסיום תהליכי הכיבוש והירושע, שהחלו כימי יהושע. ועל-כן חלו שינויים רבים בנחלות השבטים, הן בעבר הירדן המזרחי, הן בארץ כנען, בעבר הירדן המערבי, וספר יהושע מעיד עליהם. להבהרת הדבר נביא עוד דוגמא: הבדוק את תיאורי הנחלות של יהודה ובית-יוסף (אשר נרשמו כאמור לפני מעשה החלוקה לשאר השבטים, בפרק י"ח) יווכת, שרוב ערי שבט דן, כפי שנרשמו שם, (י"ט 41–45) כלולות בנחלת אפרים וחלקן אף בנחלת יהודה, אעפ"י שהבלעת

2. ראה סיכומו של ז. קלאי לעיל הערה 1 עמ' 407–416.

י"ח ואילך, התיאור בפרק ט"ו הוא מן התיאורים הברורים ביותר של נחלות השבטים. בפסוקים 1–4 מתואר קר-התיחום הדרומי, שהוא גם הגבול הדרומי של ארץ כנען (השווה: במדבר ל"ד 3–5). הגבול המזרחי והצפוני רשום בפסוקים 5–11: קו הגבול מתחיל מים-המלח, משפך הירדן ונמשך אל עבר בית חגלה אשר שייכת ליהודה (ראה: גבול בנימין, שעובר מצפון לבית חגלה, ומשאיר את העיר ביהודה — י"ח 19) וממשיך ועובר מצפון לבית-הערבה. השמות בית-הערבה ובית-חגלה רשומים אמנם במפות המודרניות, אך לא נמצאו שרידים עתיקים במקומות האלה. את "אבן בוחן בן-ראובן" אין לזהות, וכן את הציון "דבירה": עמק-עכור נמצא בקרבת יריחו (השווה: המסופר בספרנו, ז' 24 ואילך). המשך קו הגבול הוא "אל גלגל (או "גלילות" בגבול הדרומי של בנימין — י"ח 17) אשר נוכח למעלה אדמים אשר נגב לנחל". "מעלה האדמים" נמצא כסביבת טלעת אָדֶם, מקום שמצויין במפותינו שוב בשם "מעלה אדמים", בקרבת החאן שע"י הכביש ירושלים-ים-המלח. הנקודה הבאה היא מי עין-שמש", הוא כנראה עין אל-חוצ', ממזרח לכפר אל-עַרְיָה. מכאן נמשך הגבול לעין-רוג'ל, בנחל קדרון, מדרום לעיר-דוד, עולה מעט צפונה, כדי לעבור ע"י "כתף היבואי היא ירושלים", היינו, הגבעה שעליה בנויה העיר. (ראה: פירושו של ז. קלאי למושג "כתף", שמוזכר הרבה פעמים בתיאורי נחלת בנימין!). אחרים מזהים את "כתף היבואי" עם "הר ציון", מה שנראה לנו קשה. הגבול עולה בני-בן-הנום עד "ראש ההר אשר על פני גיהנום ימה אשר בקצה עמק רפאים צפונה", אולי עד מעלה רח' בן-יהודה, ע"י קופת חולים, או לראש ההר של רוממה. הנקודה הבאה היא "מעין מי נפתוח", היא ליפתא, ומשם עובר הגבול בתוך הנחל המלווה את הכביש ירושלים-ת"א ועולה להר הקֶסְטֶל, שיש לזהותו עם הר-עפרון. משם ל"בעלה היא קרית יערים" (הגבעה שעליה עומדת הכנסייה העליונה שבאבר-עיוש). "הר השעיר", הציון הבא, הוא הרכס של שורש — בית מאיר, — אח"כ לכסלון, ומכאן יורד קו הגבול ע"י בית-שמש לנחל-שורק ופונה מערבה לתל של תמנה (תל בטאשי) שע"י פסי הרכבת (תמנה שייכת ליהודה, וכן גם צרעה = קיבוץ צרעה) אל התל של עקרן (ח' אל-מקנע, ע"י פסי הרכבת, מצד דרום, ע"י צומת הפסים לבאר-שבע). הנקודות הבאות הן שכרונה, אולי במקום החורבות של הכפר הערבי קטרה, הר הבעלה (=רכס ההרים מול שדה-תעופה הצבאי, שלרגליו מצבת הזכרון לצנחנים), ומשם יוצא קו הגבול לים, ע"י יבנה. הגבול המערבי — הים. פירטתי את נתוני הגבולות, כדי שהמורה יכול לסמן אותם על מפה בקנה מידה של 1:100,000 או 1:50,000 (מפה שאינה "מפריעה" בצבעים, וע"כ ניתנת להבנת התלמידים גם בכיתה ד').

עתה יש לקרוא ולבחון את המשך פרק ט"ו (20–63) על מנת למצוא את תוכן הדברים. כודאי, גם תלמידי כתה ד' ימצאו, כי רשומות כאן ערים רבות מאוד, אלא שעלינו מיד לכוון אותם לעובדה, כי קיימת לפנינו חלוקה של נחלת יהודה לארבעה מחוזות גיאוגרפיים, לשם זה מוסרים להם את הנתונים הבאים: בפסוק 21 פותחת רשימת הערים "בנגבה" (רצוי להדגיש את התיבה הזאת בקו עפרון בספר, וכן בהמשך) בפסוק 33 רשימת ערי השפלה, בפסוק 45 "ובהר", ובפסוק 61 "במדבר". ניתן אח"כ לזהות

1. ז. קלאי, נחלות שבטי ישראל, עמ' 110.

ערים מוכרות וידועות במחוזות הללו, בלי להכנס לביירוים נוספים, אך יש לציין את המחוזות, בצורה כללית ביותר, במפה.

לבסוף, יש לשים לב לפסוק 63. זה דורש בירוים אחדים: (1) איזכור היבוסים רומז למצב מאוחר הרבה יותר מאשר תקופת יהושע, כי בימי יהושע ישב שם האמורי (ראה למעלה י' 5), ורק אחרי כיבוש ירושלים ע"י יהודה (שופטים א 8) חדר שמה היבוסים (והשווה: שופטים י"ט 11). (2) אגב עיון בגבול הצפוני של יהודה מצאנו שהגבול עובר מדרום לעיר ירושלים, היינו, ירושלים שייכת לבנימין, שכנו הצפוני של יהודה. אומנם, העיר בלבד נחלת בנימין, אך הפריפריה החקלאית של ירושלים בעמק רפאים נמצאת נחלת יהודה (השווה: ישעיהו י"ז 5). אי לזאת יש אומנם עניין ליהודה כירושלים, אך, בעיקר, החל מימי דויד בלבד. הפסוק כולו רומז אפוא לתקופה יותר מאוחרת מאשר ימי יהושע.

יתירה מזאת, יש מקום להכיר בתופעה המעניינת שבכל הפרקים האלה, רבים הם הנתונים ששייכים לתקופות מאוחרות, ודוגמה: רבות מן הערים המוזכרות בפרק ט"ו נבנו בתקופת המלוכה בלבד, כמו ערי הנגב הרבות (אתרים שנבדקו בבדיקה ארכיאולוגית מעמיקה בשנים האחרונות, והתברר שהישוכים האלה לא היו קיימים כלל עד ימי המלוכה המאוחרת, או אפילו מאוחר יותר). כך, העיר האחרונה ברשימת "ערי המדבר" – עין-גדי, נבנתה כעיר יהודית לא לפני ימי יאשיהו, (וזאת לפי תוצאות החפירות המודייקות והשיטתיות שנערכו שם בשנים 1961–1965). דוגמה אחרת: בסוף רשימת נחלת דן מסופר על נדידת שבט דן צפונה, דבר אשר אירע בתקופת השופטים; ובדומה עניינים רבים כאלה. בדברים אלו אין חדש וראוי לעיין ברש"י (י"ט 47; וכן לט"ו 14), וברד"ק ובפירושו של אברבנאל (י"ט 47), הדנים במקרא "עד היום הזה" שנמצא רבות בספר יהושע, ועל איזכור "ספר הישר" (י' 13), ועוד ועוד, והוא מייחס את הכתיבה הסופית של ספר יהושע לשמואל הנביא. כל זה אינו צריך לפגום בדברי הברייתא (בבא-בבא י"ד, ב) "יהושע כתב את ספרו", כי על כן הקשו על זה בגמרא שם, ותירצו מה שתירצו. ואכן היו הוספות מאוחרות יותר.

בקשר לענייני הנחלות יש לחשוב גם על היבט נוסף: לשם מה נכתבו כל הפרקים האלה, אם לא ליצור את האפשרות לקיים דיני יובל ודיני ערים-מוקפות-חומה וכד'!? והנה עובדה היא, שחלו שינויים רבים ברבות הימים בנחלות השבטים, עקב מלחמות פנימיות וחיזוניות רבות, ולשנויים האלה היה צורך לתת פרסום במקראות². ייתכן אפוא, שהצדק עם החוקרים הסוברים, כי החלוקה של נחלת יהודה ל-11 חטיבות, ובנימין לשלוש חטיבות, מקורה בסדרי המלוכה.

לפי הכרתנו היום, עבר זמן רב מאוד עד לסיום תהליכי הכיבוש והירושע, שהחלו בימי יהושע. ועל-כן חלו שינויים רבים בנחלות השבטים, הן בעבר הירדן המזרחי, הן בארץ כנען, כעבר הירדן המערבי, וספר יהושע מעיד עליהם. להבהרת הדבר נביא עוד דוגמה: הבודק את תיאורי הנחלות של יהודה ובית-יוסף (אשר נרשמו כאמור לפני מעשה החלוקה לשאר השבטים, בפרק י"ח) יווכח, שרוב ערי שבט דן, כפי שנרשמו שם, (י"ט 41–45) כלולות בנחלת אפרים וחלקן אף בנחלת יהודה, אעפ"י שהבלעת

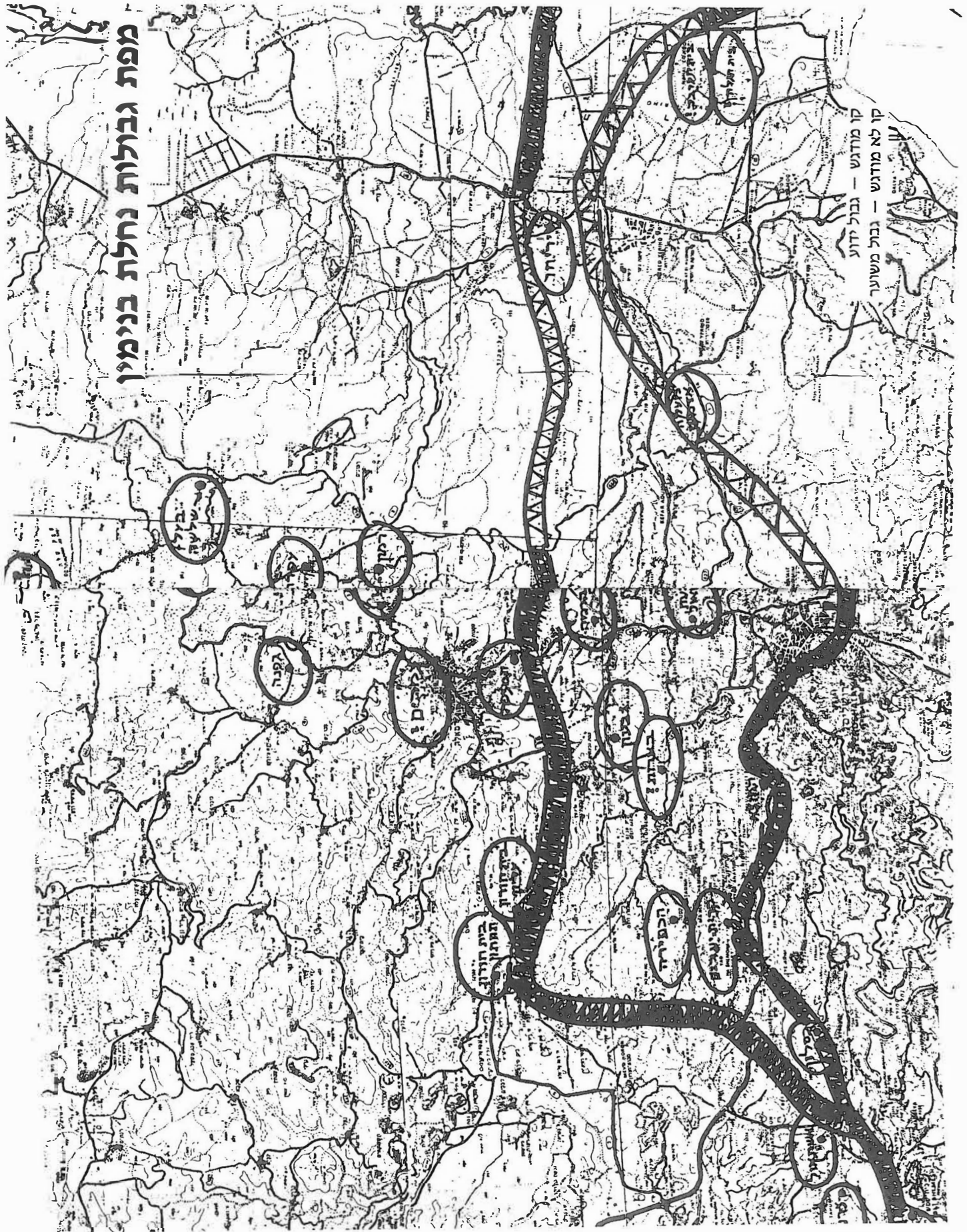
י"ח ואילך, התיאור בפרק ט"ו הוא מן התיאורים הכרויים ביותר של נחלות השבטים. בפסוקים 1–4 מתואר קר-התיחום הדרומי, שהוא גם הגבול הדרומי של ארץ כנען (השווה: במדבר ל"ד 3–5). הגבול המזרחי והצפוני רשום בפסוקים 5–11: קו הגבול מתחיל מים-המלח, משפך הירדן ונמשך אל עבר בית חגלה אשר שייכת ליהודה (ראה: גבול בנימין, שעובר מצפון לבית חגלה, ומשאיר את העיר ביהודה – י"ח 19) וממשיך ועובר מצפון לבית-הערבה. השמות בית-הערבה ובית-חגלה רשומים אמנם במפות המודרניות, אך לא נמצאו שרידים עתיקים במקומות האלה. את "אבן כוהן בן-ראובן" אין לזהות, וכן את הציון "דבירה"; עמק-עכור נמצא בקרבת יריחו (השווה: המסופר בספרנו, ז' 24 ואילך). המשך קו הגבול הוא "אל גלגל" (או "גלילות" בגבול הדרומי של בנימין – י"ח 17) "אשר נוכח למעלה אדמים אשר נגב לנחל". "מעלה אדמים" נמצא בסביבת טלעת אָדום, מקום שמצויין במפותינו שוב בשם "מעלה אדמים", בקרבת החאן שע"י הכביש ירושלים-ים-המלח. הנקודה הבאה היא "מי עין-שמש", הוא כנראה עין אל-חוצ', ממזרח לכפר אל-עזריה. מכאן נמשך הגבול לעין-רוג'ל, נחל קדרון, מדרום לעיר-דויד, עולה מעט צפונה, כדי לעבור ע"י "כתף היבוסים היא ירושלים", היינו, הגבעה שעליה בנויה העיר. (ראה: פירושו של ז. קלאי למושג "כתף", שמוזכר הרבה פעמים בתיאורי נחלת בנימין¹). אחרים מזהים את "כתף היבוסים" עם "הר ציון", מה שנראה לנו קשה. הגבול עולה בגי-בן-הגנום עד "ראש ההר אשר על פני גי-הגנום ימה אשר בקצה עמק רפאים צפונה", אולי עד מעלה רח' בן-יהודה, ע"י קופת חולים, או לראש ההר של רוממה. הנקודה הבאה היא "מעין מי נפתוח", היא ליפתא, ומשם עובר הגבול בתוך הנחל המלווה את הכביש ירושלים-ת"ת ועולה להר הקסטל, שיש לזהותו עם הר-עפרון. משם "לבעלה היא קרית יערים" (הגבעה שעליה עומדת הכנסייה העליונה שבאבר-עיוש). "הר השעיר", הציון הבא, הוא הרכס של שורש – בית מאיר, אח"כ לכסלון, ומכאן יורד קו הגבול ע"י בית-שמש לנחל-שורק ופונה מערבה לתל של תמנה (תל בטאשי) שע"י פסי הרכבת (תמנה שייכת ליהודה, וכן גם צרעה = קיבוץ צרעה) אל התל של עקרון (ח' אל-מקנע, ע"י פסי הרכבת, מצד דרום, ע"י צומת הפסים לבאר-שבע). הנקודות הבאות הן שכרונה, אולי במקום החורבות של הכפר הערבי קטרה, הר הבעלה (=רכס ההרים מול שדה-תעופה הצבאי, שלרגלי מצבת הזכרון לצנחנים), ומשם יוצא קו הגבול לים, ע"י יבנה. הגבול המערבי – הים. פירטתי את נתוני הגבולות, כדי שהמורה יכול לסמן אותם על מפה בקנה מידה של 1:100,000 או 1:50,000 (מפה שאינה "מפריעה" בצבעים, וע"כ ניתנת להבנת התלמידים גם בכיתה ד').

עתה יש לקרוא ולבחון את המשך פרק ט"ו (20–63) על מנת למצוא את תוכן הדברים. בודאי, גם תלמידי כיתה ד' ימצאו, כי רשומות כאן ערים רבות מאוד, אלא שעלינו מיד לכוון אותם לעובדה, כי קיימת לפנינו חלוקה של נחלת יהודה לארבעה מחוזות גיאוגרפיים, לשם זה מוסרים להם את הנתונים הבאים: בפסוק 21 פותחת רשימת הערים "בנגבה" (רצוי להדגיש את התיבה הזאת בקו עפרון בספר, וכן בהמשך) בפסוק 33 רשימת ערי השפלה, בפסוק 45 "ובהר", ובפסוק 61 "במדבר". ניתן אח"כ לזהות

1. ז. קלאי, נחלות שבטי ישראל, עמ' 110.

2. ראה סיכומו של ז. קלאי לעיל הערה 1 עמ' 407–416.

מפת גבולות נחלת בנימין

קו מודגש - גבול יזוע

קו לא מודגש - גבול משוער

יכולים התלמידים לתת את דעתם על שינויים שחלו בנחלת בנימין בעקבותם, אפילו אינם מפורטים במקרא.

התלמידים ייזכרו ראשית-כל, ששבט בנימין לא קיבל את כל שטח הנחלה המתוארת, כי ארבע ערי החוי (גבעול, הכפירה, בארות וקרית-יערים) נשארו בידי תושביהם, בעקבות השבועה שנשבעו להם נשיאי העם (יהושע ט 15). המובלעת של ארבע הערים, תפשה את כל בימת ההר הפוריה שממערב לקו פרשת-המים. מדרום לאזור החוי היה האזור של העיר ירושלים, שלא נכבשה ע"י יהושע, זו נכבשה אמנם בידי שבט יהודה, בדרום אל נחלתם של יהודה ושמעון (שופטים א'), אך נתפשה ע"י היבוסים (ראה שופטים י"ט 10). מעט מאוד אדמה פוריה נותרה עבור השבט! רק מאוחר בימי שאלו זכו בני-בנימין באזור החוי, בעקבות פעולות של שאלו לטובת שבטו (לפי הגרמז בשמואל ב' כ"א ו' ואילך). רק בימי דויד שחיסל את המובלעת של היבוסים, יכלו בני השבט לתפוש את כל נחלתם. אך בתקופת השופטים התרחש כזכור המעשה בפלגש בגבעה. בימים ההם נותרו מבנימין — לפי המסופר בספר שופטים (כ' 47) — כשש מאות אנשים בלבד, בודאי שחלקים מן הנחלה נותרו במצב עניינים זה עזובים ונתפשו ע"י אנשי אפרים. הנה עובדה היא, שבתחילת ספר שמואל א' "רמתים צופים" (היא הרמה שבארץ צוף, בחלק הצפוני של נחלת בנימין) עיר מולדתו של שמואל מתוארת ב"הר אפרים", ומשפחתו של שמואל שייכת לאפרים! כמה מאלף הרבר, שה' אמר לשמואל: "כעת מתחיל אשלח אליך איש מארץ בנימין..." (שמואל א' ט 17), כאשר המרחק שבין רמה לגבעת בנימין אינו עולה על 1,500 מ'. כאמור רק החל ממלכות שאלו קיימת נחלת בנימין במלוא היקפה.

הערה בעניין לימוד הנושא

לבסוף מלים אחדות על הלמידה האינטנסיבית של הנושא, אין מדובר כאן בחובות על התלמידים דוקא, יש ללמוד את הנושא "נחלת בנימין", כאשר התלמידים יעקבו אחרי תולדות שבט בנימין בתוך נחלתו, ירגישו (או יכוונו לזה ע"י המורה) בצימצומים הטריטוריאליים ע"י המאורעות שפירטנו למעלה ויהיו רגישים לקשר שבין השבט ונחלתו! זה יהפוך לנושא המצטבר עוד בהמשך ספר מלכים א', ביחסים שבין אביה וירבעם (במקבילה בדה"ב י"ג: המלחמה בין השניים) ובקורות המלחמה שבין אסא ובעשא, שם ניסה בתחילה בעשא לצמצם את הגבול הצפוני של בנימין עד לקו גבעת-הרמה ע"י לכיית הרמה וביצורה. אסא הצליח להפך את התוכנית ולכד את המצפה (בעלייה להר אפרים) וקבע את קו הגבול במעלה ההר.

הצעתנו הזאת באה להדגים את האפשרות "להחיות" את החומר היבש של פרקי הנחלות, ואת הדגם הזה ניתן לנצל גם לעבודה בנחלות אחרות, למשל לתלמידי צפון הארץ, שנחלות שבטי הצפון יותר קרובים להם.

שטחי דן ע"י השבטים השכנים האלה חלה מאוחר יותר. וכדאי לשים לב ולחקן טעות מצוייה, כאילו הייתה קיימת במציאות נחלת-דן. שהרי הנאמר בשופטים (י"ח 1) מדגיש, שער עלייתם של משפחות דן לליש = לשם "לא הייתה נחלה לשבט" לשבט דן, "כי לא-נפלה לו עדה-היום ההוא בתוך-שבטי ישראל בנחלה". מובן שנתורה הבעיה בדבר פשר הרשימה בסי' יהושע יט 41-45; אך אין כאן המקום לדון בזה.

ב) נחלת בנימין — פרק י"ח (11-28)

שוב אנו חוזרים אל הכתוב בפרק י"ח 5: "יהודה יעמד על-גבולו מנגב ובית יוסף יעמדו על-גבולם מצפון", כי בין נחלות יהודה ובית-יוסף מצא שבט בנימין את נחלתו, כלשון הכתוב: "...ויצא גבול גודלם בין בני יהודה ובין בני יוסף" (שם, שם 11). גם תחום נחלתו של בנימין תואר ע"י קווי-גבול מפורטים, שתואמים בדיוק לתיאורי גבולות הנחלות של שני השכנים, הגבול הדרומי של בנימין נרשם מקרית-יערים "ימה" (=מצד מערבי) ומשם מתואר קו-הגבול מזרחה עד הירדן, בהתאם לנתוני הגבול הצפוני של יהודה.

הגבול הצפוני (שם, שם 12-14), שוכ מתוך תיאום מלא עם הגבול הדרומי של בית-יוסף (שם, ט"ז 1-3). הגבול עולה מן הירדן "אל כתף יריחו מצפון", היינו אל צד צפון של תל-יריחו וכולל אפוא את יריחו בתוך נחלת בנימין. הוא עובר את "מדבר בית און" ממזרח וצפון מזרח של מכמש (אשר לא ברור, אם נכללה בבנימין) עד "אל כתף לזה נגבה היא בית-אל", היינו עד לקצה הדרומי של השלוחה, עליה בנויה בית-אל (אשר לא נכללה כאן בנחלת בנימין), משם נמשך הגבול בכיוון דרום-מערב, דרך עטרת-אדר (מקום שאינו ידוע; בפרק ט"ז 2-3 מוזכר כאן תחומי "הארכי עטרות" ואח"כ "אל גבול היפלט" במערב — כל אלה אינם ניתנים לזהוי), "על ההר אשר מנגב לבית חורון תחתון", ומשם אל עבר קרית יערים, "עיר בני יהודה", עד ל"קרית-בעל", ששייכת לבנימין, בעוד הגבעה מדרום-קריית יערים — שייכת ליהודה. כאן נפגש קו הגבול עם קצה קו-הגבול הדרומי.

בפסוקים 21-28 באה רשימת יישובי בנימין. כוללת ברשימה הזאת התופעה, שתחום הערים הללו חורג מעבר לקו הגבול הצפוני אותו תיארונו. מבין הערים שניתן לזהותן ניתן להבחין ביריחו, בית-חגלה, בית-הערבה, צמרים, בית-אל, עפרה (ואולי גם גבע) והמצפה, כולן מחוץ לקווי הגבול. יש מפרשים שמנסים לתאם עם קווי-הגבול ע"י כל מיני בליטות, או ההצעה בדבר שותפות בין שני שבטים במקומות האלה, פתרונות מוקשים שאינם מתקבלים על הדעת. אנחנו מצטרפים לדעה, שהמדובר כאן בהרחבת גבול נחלת בנימין, אחרי הכיבוש של אביה בן רחבעם (וראה דה"ב י"ג 19). האיזכור שם של גבע מכונן אולי לגבעת-אפרים, הקרובה אל ישנה, אשר אינה מוזכרת ב"הרחבה" של נחלת בנימין.

אמרנו למעלה, שיש טעם לעסוק באינטנסיביות בנחלת בנימין, והסיבה היא, שרבים מאוד המאורעות, עליהם קוראים בספרי נביאים ראשונים, שאירעו באזור הזה. על כן

3. ב. מילר (מור), ידיעות, ח', תשי"א עמ' 35-37.